

پیام‌های آسمان

ساختار کتاب‌های جدید تعلیمات دینی دوره راهنمایی
بخش دوم

پرویز آزادی

دانشجوی دکتری رشته علوم قرآن و حدیث

اشاره

در شماره ۸۰ مجله متذکر شدیم که تألیف کتاب‌های دینی دوره راهنمایی توسط حجت‌الاسلام علی کاظمی از سال ۱۳۸۴ تحت عنوان جدید «پیام‌های آسمانی» در جهت تطابق با کتاب تعلیمات دینی دوره ابتدایی با عنوان «هدیه‌های آسمان» انتخاب شده است.

◀ کلیدواژه‌ها: پیام‌های آسمانی، هدیه‌های آسمان، توحید، معاد، نبوت، امامت، ولایت فقیه

این کتاب‌ها که در ارزیابی‌ها مورد اقبال ۹۵ درصدی معلمان قرار گرفت دارای ویژگی‌های مهمی است که عبارت‌اند از:
۱. تألیف براساس راهنمای برنامه درسی؛ ۲. تأکید بر رویکرد فطرت‌گرا؛ ۳. توجه و تأکید بر فعالیت دانش‌آموزان در کلاس؛ ۴. بهره‌گیری از قرآن کریم و متون روایی؛ ۵. داستان‌پردازی؛ ۶. برای مطالعه؛ ۷. اجرای آزمایشی و ارزیابی.

برای آشنایی از نزدیک دبیران محترم دوره دبیرستان با محتویات کتاب‌های دوره راهنمایی و با پیشینه مباحثی که در دبیرستان ارائه می‌شود، فهرستی کلی از مباحثی که در طی دوره راهنمایی ارائه خواهد شد. به تفکیک سال تهیه گردیده است. مباحثی که در شماره مذکور به تفصیل آمده عبارتند از:
۱. توحید (خداشناسی) ۲. معاد

و این گامی ابتدایی در جهت آشنایی با محتویات این کتاب‌هاست که امیدواریم در شماره‌های آتی به بیان ابعاد دیگری از آنها بپردازیم. بقیه مباحث مطرح شده در این کتاب‌ها از این قرارند:

انسان‌شناسی

سال سوم	سال دوم	سال اول
<p>۱. استعداد رشد و بالندگی در انسان، هدایت‌پذیری انسان لطفی از جانب خدا، نمونه‌هایی از انسان‌های رشد یافته</p> <p>۲. نیاز انسان به ارتباط با دیگران، نمونه‌هایی از تأثیر ارتباط با دیگران در تعالی و رشد</p> <p>۳. برخی از عوامل یأس‌آفرین، نمونه‌هایی از نتایج نومییدی و یأس، راه‌های تقویت امید، تأثیر استعانت از خداوند در امیدبخشی</p>	<p>۱. ارزش و ثمرات تفکر: تصمیم‌گیری درست و کم شدن خطاها، به دست آوردن تجربه‌ها، از دست ندادن فرصت‌ها</p> <p>۲. استعانت از خدا برای درست فکر کردن</p> <p>۳. عمر، نعمت و فرصتی برای سازندگی، زودگذر بودن عمر و بازگشت ناپذیری آن، مصداق‌هایی از خوب یا بد استفاده کردن از عمر</p> <p>۴. نتایج کم‌طاقتی و بی‌تابی، راه برطرف کردن کم‌طاقتی و بی‌تابی</p>	<p>۱. نشانه‌های محبت خداوند به انسان</p> <p>۲. خدا پذیرا و شنوای قول تو و نگرهبان تو، فرشتگان حافظ تو</p> <p>۳. برخی از قابلیت‌های جسمانی، چگونگی بهره‌مندی از قابلیت‌ها برای رشد و مسئولیت انسان نسبت به حفظ سلامت جسمانی (بهره‌مندی از هوای پاک، دندان سالم، موی تمیز، ورزش کردن، به موقع خوابیدن و برخاستن)</p> <p>۴. نمونه‌هایی از نتایج شتابزدگی، مانند دوباره‌کاری، جلوگیری از تفکر، راه‌های برطرف کردن عجله، ارزش تأمل و درنگ و نمونه‌های آن</p>

جهان‌شناسی

سال سوم	سال دوم
<p>۱. جهان قانون‌مند: قانون عمل و عکس‌العمل در هستی و زندگی، گم نشدن هیچ چیز در جهان</p> <p>۲. قوانین حاکم بر جهان:</p> <ul style="list-style-type: none"> • آثار خاص برخی زمان‌ها مانند آثار شب قدر و شب جمعه • آثار خاص برخی از مکان‌ها مانند زیارتگاه‌های ائمه اطهار و فرزندان آنان <p>۳. نتایج برخی از اعمال در همین دنیا: توجه به محرومین یا بی‌توجهی به آنان، ارتباط با خویشان داشتن یا نداشتن، احترام به پدر و مادر یا بی‌احترامی به آنان</p>	<p>۱. گستره زیبایی در جهان: حرکت و پویایی و رشد، زیبایی‌های طبیعی پیرامون، درس‌آموزی از طبیعت با تفکر در آن</p> <p>۲. تأثیر زیبایی‌های جهان در انسان: نشاط، امید، اعتماد به خدا</p> <p>۳. شرایط رشد و بالندگی در دنیا: حفظ و رشد دادن طبیعت، بهره‌مندی درست از سرمایه‌های طبیعی</p>

راهنما (نبوت، امامت، ولایت فقیه)

سال سوم	سال دوم	سال اول
<p>۱. رسول خدا(ص) آخرین پیامبر الهی</p> <p>۲. قرآن کریم، برترین کتاب زندگی، پیام‌های اصلی قرآن کریم</p> <p>۳. مسیر هدایت و رهبری بعد از رسول خدا(ص)</p> <p>۴. رابطه قرآن و اهل بیت (قرآن بدون هادی معصوم کافی نیست).</p> <p>۵. رهبران و راهنمایان دین در عصر غیبت</p> <p>۶. امام خمینی رهبر بزرگ در عصر حاضر</p> <p>۷. برخی از ویژگی‌های عصر غیبت و وظایف ما</p> <p>۸. الگوهای نوجوان و جوان مسلمان در تاریخ اسلام</p>	<p>۱. نیاز هر موجودی از جمله انسان به هدایت</p> <p>۲. رفتار اجتماعی رسول خدا(ص)، مانند رعایت حقوق و احترام به قانون، جلوگیری از غیبت و تهمت، رسیدگی به وضع مردم</p> <p>۳. رفتار اجتماعی ائمه اطهار(ع) و حضرت زهرا(س): دفاع از دین، مبارزه با ظلم</p> <p>۴. ما در انتظار امام زمان(عج)، توجه امام زمان(عج) به ما، رضایت امام زمان از مشاهده اعمال خوب</p> <p>۵. الگوهای جوان و نوجوان مسلمان در تاریخ اسلام</p>	<p>۱. لطف خداوند به انسان‌ها با فرستادن راهنما</p> <p>۲. ویژگی‌های اخلاقی پیامبران، مانند مهربانی با مردم، صداقت در قول و عمل، پایداری در سختی‌ها و حسن خلق</p> <p>۳. برخی ویژگی‌های اخلاقی رسول خدا(ص): توجه ویژه رسول خدا (ص) به جوانان، صداقت و راست‌گویی، سبقت در کار</p> <p>۴. برخی ویژگی‌های اخلاقی ائمه اطهار(ع) و حضرت زهرا(س): شجاعت، فداکاری در راه خدا</p>

راه (برنامه‌ی دین)

سال سوم	سال دوم	سال اول
<p>۱. برنامه‌ریزی و هدفمندی، دین برنامه کامل زندگی</p> <p>۲. معنای تکلیف و تقلید، ضرورت رجوع به کارشناس، نحوه انتخاب مرجع</p> <p>۳. عبور از مرحله کودکی، شاخصه‌های استقلال در دوره نوجوانی، علائم بلوغ جسمی، بلوغ روحی و عقلی، ورود به دنیای جدید، آگاهی درست برای برخورد مناسب با بلوغ جسمی و روحی (مطالب خاص به کتاب معلم انتقال می‌یابد).</p> <p>۴. ثمرات عبادت و دعا، نماز بهترین عبادت، برخی از مفاهیم زیبا در دعا، دعاها و روزهای هفته، آداب دعا.</p> <p>۵. مصادیق امانت‌داری، ثمرات امانت‌داری، جلب محبت و اعتماد دیگران، امانت در حفظ اسرار و اموال از مصادیق امانت‌داری.</p> <p>۶. حدود عفاف و حجاب</p> <p>۷. ورود به جوانی و سنگین شدن وظیفه نسبت به والدین، توقع والدین از ما، عاقبت به خیری در جلب رضایت والدین، وظایف ما نسبت به والدین و حد آن</p> <p>۸. معنای حسادت، حسادت سرمنشأ سایر رذائل، راه‌های رفع آن</p> <p>۹. مبطلات نماز و وضو، شرایط صحت وضو، کیفیت تیمم</p>	<p>۱. نمونه‌هایی از زندگی آدم‌های موفق و پرکار، از تو حرکت از خدا برکت، پیش‌نازی برای امور خیر</p> <p>۲. مصادیق مال حلال و حرام در زندگی، تأثیرات مال حلال و حرام در زندگی، برخی از احکام مال حلال و حرام</p> <p>۳. ماه خدا، ثواب روزه در پیشگاه الهی، ثمرات روزه: سلامتی، همدردی، صبر و تقویت اراده، واجبات و مبطلات روزه</p> <p>۴. ارزش‌ها و ثمرات زیارت: شناخت و یاد اولیای الهی، انس و محبت، قدردانی از اولیای خدا، کمک خواستن از آن‌ها، برخی آداب زیارت، مانند پاکیزگی، وضو و غسل، خواندن زیارت، معطر کردن.</p> <p>۵. شیوه انجام غسل و برخی از احکام آن</p> <p>۶. اهمیت حفظ محیط زیست و ثواب آن</p> <p>۷. معنای حق الناس و حق الله و حق النفس، آثار رعایت کردن و رعایت نکردن حق الناس در زندگی</p> <p>۸. ارزش سخاوت در اسلام، ثمرات سخاوت در خود و دیگران</p> <p>۹. برخی از مقدمات و شرایط و آداب نماز، مانند لباس و مکان و طهارت جسم نمازگزار، آداب لباس و مکان مانند پاکیزگی، زیبایی، سادگی، عطر زدن</p>	<p>۱. برخی مطهرات: آب، آفتاب، خاک و برخی از نجاسات: خون، سگ، ادرار</p> <p>۲. چرا نماز؟ گفت‌وگو با خدا، یاد خدا، تشکر از خدا، اهمیت نماز اول وقت، ارکان و واجبات نماز، کیفیت نماز جمعه و نماز جماعت</p> <p>۳. وفای به عهد و ثمرات آن، پیمان شکنی و اثرات آن</p> <p>۴. صداقت و ثمرات آن برای خود و دیگران، صداقت در عمل، نمونه‌هایی از صداقت، دروغ کلید همه زشتی‌ها، ضررهای دروغ</p> <p>۵. تشکر نشانه قدردانی ما، تشکر از دیگران تشکر از خداست.</p>

جامعه (امت اسلامی)

سال سوم	سال دوم	سال اول
<p>۱. نمونه‌هایی از هنرهای دوره اسلامی</p> <p>۲. برخی از ثمرات انقلاب اسلامی، مانند خودباوری، ابتکار، نوآوری</p> <p>۳. نقش نوجوانان در دفاع مقدس، برخی پیام‌های برگرفته از وصیت‌نامه‌های شهدای نوجوان</p> <p>۴. راه‌های گوناگون دشمنان اسلام و برای دشمنی با نظام اسلامی: دشمنی فرهنگی، اقتصادی، نظامی، تفرقه‌افکنی</p> <p>۵. مقابله با این دشمنی‌ها، آگاه ساختن خود و دوستان، حفظ وحدت، تبعیت از رهبری</p>	<p>۱. شعائر خاص مسلمانان: اذان، نمازهای جمعه و جماعت، جشن‌ها و اعیاد اسلامی، سوگواری‌ها، ماه رمضان و حج</p> <p>۲. ویژگی‌های جامعه اسلامی: برادری، توجه به محرومان، طهارت و پاکیزگی، مخالفت با ظلم و طاغوت، حجاب و پوشش</p> <p>۳. نقش مسجد در جامعه اسلامی</p>	<p>۱. برادری و اخوت مؤمنان راز پیوند جامعه اسلامی، نمونه‌هایی از همیاری مؤمنان در گذشته و حال (در صدر اسلام، در عاشورا، در کمک به فلسطین) برخی موانع همیاری و برادری</p> <p>۲. دعوت پیامبر در قرآن و امامان معصوم به طلب علم، برخی از دانشمندان بزرگ، نمونه‌هایی از پیشرفت علمی مسلمانان</p>

دشمن‌شناسی

سال سوم	سال دوم	سال اول
<p>۱. دوست داشتن‌های بدون معیار (چه چیزی و چه کسی را دوست بداریم؟)، عواطف زودگذر در دوست داشتن‌ها، عواطف پایدار و با معیار در دوست داشتن‌ها</p> <p>۲. شیطان در چه کسانی زودتر و بیش‌تر نفوذ می‌کند؟ از چه راه‌هایی؟ ویژگی‌های خواندنی‌ها، دیدنی‌ها و شنیدنی‌های مناسب</p> <p>۳. پناه بردن به خدا، استعانت از او، مهم‌ترین راه مقابله با دشمن‌های بیرونی و درونی، پیروی از دستورات معصومین حافظ ما در مقابل خطرات</p>	<p>۱. شکل‌گیری عادت‌ها، عادت‌های پسندیده، عادت‌های ناپسند نمونه‌هایی از عادت‌های ناپسند و خطرات آن‌ها، راه غلبه بر عادت‌های ناپسند</p> <p>۲. بدون فکر و بی‌برنامه عمل کردن</p> <p>۳. نقش برخی سرگرمی‌ها در ایجاد غفلت، آثار زیان‌بار غفلت، اعتدال در پرداختن به سرگرمی‌ها، سرگرمی‌های نامناسب</p>	<p>۱. ناکامی‌های ناشی از بی‌اطلاعی از خطرات، کمک دین به ما در شناخت موانع و خطرات، توجه فرد عاقل به خطرات احتمالی، آمادگی برای مواجهه با خطرات</p> <p>۲. دوستان ناباب یک مانع بزرگ بیرونی، نمونه‌هایی از رفتار دوستان ناباب: دادن لقب ناپسند، دعوت به کارهای بدفرجام</p> <p>۳. تنبلی مانع بزرگ درونی، خطرهای بزرگ تنبلی، عوامل ایجاد شور و نشاط</p>

